

AMERICA FIRST

MENSELIJKHEID LAATST

BALANS NA ÉÉN JAAR

ONTMANTELING VAN USAID

11-PAPER – JANUARI 2026

Inleiding

Het is nu één jaar geleden dat de Verenigde Staten een nooit eerder geziene breuk veroorzaakten in ontwikkelingssamenwerking, door USAID grotendeels te ontmantelen.

Op 20 januari 2025 kondigde president Trump een 90 dagen durende bevrozing af van alle Amerikaanse buitenlandse ontwikkelingsprogramma's. Enkele weken later verklaarde Elon Musk trots dat hij USAID "in de houtversnipperaar had gegooit". Op 10 maart maakte Minister van Buitenlandse Zaken Rubio bekend dat meer dan 80% van de activiteiten van USAID worden geschrapt.

De gevolgen lieten niet op zich wachten. Programma's vielen stil van de ene dag op de andere. Gezondheidszorg, voedselprogramma's en noodopvang verdwenen abrupt. Mensenlevens kwamen onmiddellijk in het gedrang.

Wat deze beslissing extra verontrustend maakt, is niet alleen haar impact, maar ook haar uitvoering: abrupt, chaotisch, ongecoördineerd en gestoeld op ongefundeerde beschuldigingen.¹ De Amerikaanse aanpak is er één van ontwrichting en intimidatie, ook ten aanzien van internationale partners.²

Ontwikkelingssamenwerking is geen heilig huisje en mag kritisch worden bevestigd. Ook USAID was niet zonder kritiek: kwesties rond evenwaardigheid ten aanzien van internationale partners, de verwevenheid met Amerikaanse belangen en efficiëntie lieten soms te wensen over. Maar simpelweg ontmantelen is geen antwoord op haar tekortkomingen. Dat is destructie. Het vergroot humanitaire noden en ongelijkheid, binnen en tussen landen, en ondermijnt mondiale stabiliteit en rechtvaardigheid. In een wereld gekenmerkt door conflicten, klimaatcrises en geopolitieke spanningen is investeren in internationale solidariteit geen luxe, maar een strategische noodzaak.

Deze paper vertrekt vanuit de case van de ontmanteling van USAID omdat deze uitzonderlijk is in haar omvang en brutaliteit. Maar ze staat niet op zichzelf. Wereldwijd neemt de politieke druk op ontwikkelingssamenwerking toe — ook in België. Eén jaar later dringt de vraag zich op: wat leren we uit deze crisis, en wat betekent dit voor het Belgische beleid?

We bieden tegelijkertijd een unieke kijk op de impact van de besparingen, aan de hand van cases van partners van 11.11.11 en mensen binnen ons bredere netwerk in Libanon, Peru, Congo, de Filipijnen en Oekraïne. Het laat zien wat beleidskeuzes écht betekenen voor mensenlevens, gemeenschappen en lokale systemen — vandaag én in de toekomst.

¹ Develtere, Schulpen (2025), *Snijden in internationale samenwerking is schuldig en dom verzuim*, *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, 7–14.

² Stephan Klingebiel en Andy Sumner (2025), "Foreign Aid, Power, and Geopolitics: Reflections on Development Cooperation in a More Fragmented World," in: *Global Policy Journal*, <https://www.globalpolicyjournal.com/blog/03/08/2025/foreign-aid-power-and-geopolitics-reflections-development-cooperation-more>

1. WIE BETAALT DE PRIJS VAN EEN WERELD ZONDER USAID?

Brandhaarden vandaag

In het afgelopen kwart eeuw leverden de Verenigde Staten gemiddeld 25 procent van de wereldwijde officiële ontwikkelingssamenwerking (ODA). In 2024 was de op één na grootste donor Duitsland, goed voor minder dan de helft van de 63,3 miljard dollar aan Amerikaanse uitgaven.³ Net daarom zijn de gevolgen van het schrappen ervan zo ingrijpend. Eén jaar nadat deze investering quasi tot nul werd herleid, is die tol duidelijk zichtbaar. Niet in abstracte termen, maar in mensenlevens.

De cijfers zijn onthutsend. Wat jarenlang als abstract beleid werd beschouwd, vertaalt zich vandaag in meetbare sterfte.

- The Lancet⁴ berekende dat de Amerikaanse besparingen op ontwikkelingsprogramma's tegen 2030 kunnen leiden tot 14 miljoen extra doden. Tel je daar de Europese besparingen bij – in landen zoals Frankrijk, Duitsland, Nederland en België – dan loopt het dodental op tot 22,6 miljoen tegen 2030, volgens het Barcelona Institute for Global Health.⁵
- Uit analyse van Oxfam International blijkt dat door de ontmanteling van USAID elke 40 seconden een kind onder de vijf jaar kan sterven tegen 2030.⁶
- Recente projecties⁷ van Boston University op basis van epidemiologische modellen die uitgaan het uitblijven van alternatieve financiering tonen dat de ontmanteling van USAID vandaag al een massale menselijke tol eist: naar schatting zijn sinds het stopzetten van de financiering al meer dan 600.000 mensen overleden, twee derde van hen kinderen. Het gaat daarbij niet om verre toekomstscenario's, maar om doden die vandaag vallen doordat bestaande programma's abrupt werden stopgezet.

Naast de impact op structurele samenwerking is de onmiddellijke impact op de humanitaire samenwerking (die vooral gericht is op mensen in acute nood) gigantisch. In 2024 leverden de Verenigde Staten meer dan 40 procent van alle door de VN geregistreerde humanitaire hulp.⁸ Wanneer die bijdragen plots worden teruggeschroefd, laat dat een directe leegte achter. De kloof tussen de wereldwijde noden en de beschikbare financiering was al schrijnend: in 2024 werd wereldwijd slechts de helft (50,6%) van de door de VN vastgestelde humanitaire behoeften gedekt. Een tekort van 24,4 miljard dollar bleef achter - een van de grootste ooit geregistreerd.⁹ Dit was niet louter het toedoen van de Amerikanen, maar de beslissing van de regering-Trump om de Amerikaanse bijdragen aan levensreddende bijstand drastisch te verminderen, verergerde deze crisis tot een complete noodsituatie.

³ Nilima Gulrajani (2026), "From Peak Aid to a Post-Aid World," Current History 125 (867): 16–22, <https://online.ucpress.edu/currenthistory/article/125/867/16/215167/From-Peak-Aid-to-a-Post-Aid-World>

OECD (2025), *Development Co-operation Profiles: United States*, https://www.oecd.org/en/publications/development-co-operation-profiles_04b376d7-en/united-states_884f742e-en.html

⁴ Daniella M. Cavalcanti, et al. (2025), "Evaluating the impact of two decades of USAID interventions and projecting the effects of defunding on mortality up to 2030: a retrospective impact evaluation and forecasting analysis," *The Lancet*, [Evaluating the impact of two decades of USAID interventions and projecting the effects of defunding on mortality up to 2030: a retrospective impact evaluation and forecasting analysis - The Lancet](https://www.thelancet.com/journal/S0140-6736(25)00117-1)

⁵ Shalal, Andrea (17 november 2025), "US and European aid cuts could result in 22.6 million deaths worldwide, study finds," Reuters, <https://www.reuters.com/business/healthcare-pharmaceuticals/us-european-aid-cuts-could-result-226-million-deaths-worldwide-study-finds-2025-11-17/>

⁶ Oxfam International (15 januari 2026), "A child under five could die every forty seconds by 2030 due to U.S. aid cuts, A child under five could die every forty seconds by 2030 due to U.S. aid cuts. Oxfam analysis finds | Oxfam International

⁷ Impact Counter (2025), *Impact Metrics Dashboard*, geraadpleegd op 17 januari 2025, https://www.impactcounter.com/dashboard?view=table&sort=interval_minutes&order=asc

⁸ United Nations News (27 januari 2025), "Guterres calls on US to exempt development and humanitarian funds from aid 'pause'," *UN News*, <https://news.un.org/en/story/2025/01/1159486>

⁹ Allison Lombardo ea (10 december 2025), "The Painful, Seismic Shift in Humanitarian Aid—and What's Next," Carnegie Endowment for International Peace, <https://carnegieendowment.org/research/2025/12/the-painful-seismic-shift-in-humanitarian-aid-and-whats-next?lang=en>

We zijn gedwongen tot een triage van menselijke overleving,” waarschuwde Tom Fletcher, VN-ondersecretaris-generaal voor humanitaire zaken en coördinator noodhulp.¹⁰

CASE

USAID-BESPARINGEN DWINGEN SYRIËRS OP DE VLUCHT N LIBANON TOT HARDE LEVENSKIEZES

Libanon vangt al meer dan tien jaar een groot aantal Syrische vluchtelingen op en is daarbij sterk afhankelijk van internationale humanitaire steun. In 2024 ontving het land nog 219 miljoen USD aan Amerikaanse steun, waarvan 91 miljoen USD voor humanitaire programma's. Die middelen waren cruciaal voor cashassistentie, voedselhulp, gezondheidszorg en onderwijs voor vluchtelingen en kwetsbare Libanese gemeenschappen.

Sinds begin 2025 zijn die middelen grotendeels weggefallen door abrupte Amerikaanse besparingen op internationale samenwerking. Volgens het Access Center for Human Rights (ACHR), een Libanese mensenrechtenorganisatie en partner van 11.11.11, verloren in 2025 meer dan 330.000 vluchtelingengezinnen hun maandelijkse cashsteun via programma's van UNHCR en WFP. Voor veel gezinnen was dit de enige manier om voedsel, huur en medische kosten te betalen. Vandaag leeft 89% van de Syrische vluchtelingengezinnen in schulden; velen slaan maaltijden over of zijn aangewezen op bedelen.

De impact van de besparingen is bijzonder voelbaar in de gezondheidszorg. Vluchtelingen moeten een steeds groter deel van medische kosten zelf dragen, wat leidt tot stopgezette behandelingen, onbehandelde chronische ziektes en het vermijden van kraamzorg. Sinds eind 2025 werd bovendien hospitalisatiesteun stopgezet, waardoor kwetsbare groepen nauwelijks nog toegang hebben tot spoed- en materniteitszorg.

Ook kinderen worden disproportioneel getroffen. Besparingen in onderwijs- en transportsteun dwingen steeds meer kinderen uit de schoolbanken en richting vervroegde huwelijken of kinderarbeid, vaak in onveilige omstandigheden. Tegelijk werden programma's stopgezet die misbruik en geweld in scholen monitorden.

Deze besparingen kwamen boven op een al bestaande economische crisis en aanhoudend Israëlisch geweld in Libanon, waardoor noden verder toenemen.

In een interview licht Manal Youssef, onderzoeker bij ACHR, toe hoe deze besparingen zich vertalen in harde keuzes voor Syrische vluchtelingengezinnen - vaak tussen voedsel, medische zorg en onderwijs - met directe gevolgen voor hun overleving en toekomst.

[Het interview vind je hier.](#)

¹⁰ United Nations Regional Information Centre (UNRIC) (9 januari 2025), “Humanitarian aid: the most vulnerable already severely impacted by budget cuts,” <https://unric.org/en/humanitarian-aid-the-most-vulnerable-already-severely-impacted-by-budget-cuts/>

Die cijfers staan in schril contrast met wat Amerikaanse ontwikkelingssamenwerking de voorbije decennia heeft betekend. Volgens onderzoekers van Harvard¹¹ heeft USAID tussen 2001 en 2021 bijgedragen aan het redden van naar schatting 92 miljoen mensenlevens wereldwijd. Die impact is vooral toe te schrijven aan investeringen in basisgezondheidszorg, vaccinatieprogramma's, hiv- en tuberculosebehandeling, moeder- en kindzorg en toegang tot schoon water. Het huidige verlies aan mensenlevens is dus niet alleen het gevolg van nieuwe crisissen, maar van het doelbewust ontmantelen van systemen die decennialang bewezen hebben levens te redden.

De rekening wordt nu betaald door de meest kwetsbaren: vluchtelingen, migranten, vrouwen en kinderen. Toch maakte de Amerikaanse financiering voor bilaterale en multilaterale buitenlandse projecten consequent minder dan 1 procent van de federale begroting uit, ondanks de hardnekkige misvatting van de Amerikaanse publieke opinie dat buitenlandse ontwikkelingssamenwerking goed zou zijn voor 20-25 procent van de jaarlijkse federale uitgaven van de VS.¹²

IMPACT GEVOELD TOT IN BELGIË

Ook België werd geconfronteerd met de onmacht tegen de schrijnende impact van de ontmanteling van USAID. In een pakhuis in Kallo gingen begin november 2025 nog twintig vrachtladingen met door de VS gefinancierde anticonceptiemiddelen verloren, bestemd voor landen met een grote nood aan seksuele en reproductieve gezondheidszorg.

Door Amerikaanse blokkering en uitblijvende oplossingen bleven levensreddende middelen ongebruikt, terwijl wereldwijd de toegang tot voorbehoedsmiddelen afneemt en experts waarschuwen voor een stijging van ongewenste zwangerschappen en hiv-infecties. Wat bedoeld was om levens en rechten te beschermen, werd zo het symbool van moedwillige verspilling — met gevolgen die ver voorbij onze grenzen reiken.¹³

Deze onbegrijpelijke beslissing was niet louter het toedoen van de destructie van USAID, maar ook een gevolg van een conservatieve reflex bij de Amerikaanse beleidsmakers. Zo beschouwt de Amerikaanse overheid sommige voorbehoedsmiddelen als hulpmiddel bij abortus, en wil ze vermijden dat die verspreid worden.¹⁴

¹¹ Karen Feldscher (20 november 2025), "USAID shutdown has led to hundreds of thousands of deaths," Harvard T.H. Chan School of Public Health, [USAID shutdown has led to hundreds of thousands of deaths | Harvard T.H. Chan School of Public Health](#)

¹² Noam Unger en Andrew Friedman (13 november 2025), "The Ground Has Shifted," Part I of A New Landscape for Development, Center for Strategic and International Studies (CSIS), <https://features.csis.org/the-ground-has-shifted/>

¹³ Le Soir (1 december 2025), "Pourquoi risque une explosion des cas de VIH dans les prochaines années," [Pourquoi on risque une explosion des cas de VIH dans les prochaines années - Le Soir](#)

¹⁴ Van Maele (2 december 2025), "Twintig vrachtladingen met Amerikaanse anticonceptie verloren gegaan in pakhuis in Kallo," in: De Standaard, <https://www.standaard.be/binnenland/twintig-vrachtladingen-met-amerikaanse-anticonceptie-verloren-gegaan-in-pakhuis-in-Kallo/104591345.html>

Achter elk cijfer schuilt vooral een mens.

Verhalen van mensen wiens leven sinds januari 2025 abrupt veranderde door beleidskeuzes zijn legio. In de Democratische Republiek Congo verliezen vluchtelingen toegang tot drinkbaar water. In Kenia raken mensen met hiv verstoken van levensnoodzakelijke aidsremmers. In Oekraïne vallen onafhankelijke journalisten zonder bescherming.

Gemarginaliseerde groepen, zoals meisjes, vrouwen, mensen op de vlucht, inheemse gemeenschappen betalen een disproportionele prijs. De plotse stopzetting van USAID-financiering treft preventieve en basisgezondheidszorg, waar vooral deze kwetsbaardere groepen een beroep op deden. Net deze interventies behoren tot de meest kosteneffectieve en levensreddende vormen van internationale samenwerking. Wanneer ze wegvallen, stijgt sterfte niet lineair maar exponentieel.¹⁵ (zie kaderstuk "Vermijdbaar menselijk lijden: 88 doden per uur")

VERMIJDBAAR MENSELIJK LIJDEN: 88 DODEN PER UUR

Op basis van publiek toegankelijke impactmodellen¹⁶ wordt de humanitaire impact van de ontmanteling van USAID in real time opgevolgd. Deze modellen brengen de toename van nieuwe infecties met hiv, tuberculose, malaria en andere vermijdbare ziekten in kaart, evenals het aantal bijkomende sterfgevallen dat rechtstreeks te linken is aan het stopzetten van Amerikaanse ontwikkelingsfinanciering.

Deze cijfers lopen snel op. Volgens deze ramingen veroorzaakt de ontmanteling van USAID vandaag gemiddeld 88 extra doden per uur.¹⁷

De onderliggende berekeningen zijn gebaseerd op epidemiologische modellen (bv. van Boston University), WHO-gegevens en officiële programmadata en maken zichtbaar hoe het abrupt onderbreken van lopende programma's leidt tot onmiddellijke én cumulatieve schade. Alleen al in 2025 gaat het volgens deze modellen om honderdduizenden extra sterfgevallen door het wegvallen van behandeling en preventie, met een bijzonder zware impact op jonge kinderen. Zolang financiering uitblijft, blijft dit dodental elk uur verder oplopen.

De methodologie van deze impactcounters houdt expliciet rekening met het feit dat verschillende programma's — zoals PEPFAR¹⁸-ondersteunde hiv-zorg — een groot deel van hun werk doen via langdurige, bewezen epidemiologische modellen en dat het wegvallen van diensten op verschillende manieren bijdraagt aan oversterfte. De trackers zijn zo opgezet dat ze gemiddeldes gebruiken (bijv. sterfte per tijdseenheid) om de cumulatieve impact te visualiseren, maar ze werken met scenario's waarin de effecten over tijd versnellen als herstel van diensten langer uitblijft.

¹⁵ Feldscher, Karen (20 november 2025), "USAID shutdown has led to hundreds of thousands of deaths," Harvard T.H. Chan School of Public Health, <https://hsph.harvard.edu/news/usa-id-shutdown-has-led-to-hundreds-of-thousands-of-deaths/>

¹⁶ Impact Counter (2025), *Impact Metrics Dashboard*, geraadpleegd op 20 januari 2026, https://www.impactcounter.com/dashboard?view=table&sort=interval_minutes&order=asc

¹⁷ Sensoa International (2025), "Het vernietigende effect van de USAID-besparingen," Sensoa International, 2025, <https://www.sensoainternational.be/nl/inspiratie/het-vernietigende-effect-van-de-usaid-besparingen>

¹⁸ PEPFAR staat voor President's Emergency Plan for AIDS Relief <https://www.state.gov/pepfar>

CASE

HOE DE ONTMANTELING VAN USAID OVERLEVERS IN OOST-CONGO TREFT

De ontmanteling van **USAID** heeft in conflictcontexten een onmiddellijke en disproportionele impact. In Oost-Congo leidde het wegvallen van financiering tot de stopzetting van psychosociale zorg voor vrouwen en meisjes die slachtoffer werden van seksueel geweld in een context van een escalerende oorlog. Organisaties zoals Aidprofen zagen hun budgetten met bijna 60 procent teruggeschroefd, waardoor lopende begeleidingsprocessen abrupt werden afgebroken. Dat gebeurde net op het moment dat de nood piekte.

De gevolgen reiken verder dan psychosociale ondersteuning alleen. Ook essentiële medische zorg valt weg, met name de toegang tot PEP-kits voor overlevenden van verkrachting. Deze kits zijn cruciaal om hiv-infecties te voorkomen en moeten binnen 72 uur worden toegediend. In conflictgebieden, waar toegang tot gezondheidszorg al ernstig beperkt is door onveiligheid, afstand en armoede, betekent dit een verhoogd risico op hiv, ongewenste zwangerschappen en blijvende medische complicaties, evenals een verdere erosie van vertrouwen in het zorgsysteem.

Op systeemniveau versterkt het wegvallen van het USAID-programma **PEPFAR** deze crisis. PEPFAR vormt in veel landen de ruggengraat van hiv-preventie en -behandeling, maar financiert ook gezondheidsinfrastructuur, labo's, logistiek en personeel. Het afbouwen van deze steun ondermijnt geïntegreerde zorgketens en creëert ruimte voor de heropflakking van hiv, tuberculose en malaria.

In een interview schetst mensenrechtenverdediger **Passy Mubalama**, oprichter van de Congolese organisatie **Aidprofen**, wat de ontmanteling van **USAID** concreet betekent voor de bescherming en ondersteuning van overlevenden van seksueel geweld in Oost-Congo.

Brandhaarden in de toekomst

De gevolgen van het wegvallen van USAID zijn vandaag al voelbaar. Maar minstens even verontrustend is wat deze ontmanteling betekent op **middellange en lange termijn**. Wat nu wordt afgebroken, laat effecten na die zich jarenlang zullen laten voelen, en die niet teruggedraaid kunnen worden.

Wat vandaag wordt gepresenteerd als een budgettaire of politieke heroriëntatie, dreigt zich morgen te vertalen in structurele instabiliteit, toenemende ongelijkheid en verzwakte samenlevingen. De kosten daarvan zullen niet alleen gedragen worden door de meest kwetsbaren, maar uiteindelijk ook door de internationale gemeenschap als geheel.

Zo betekenden de Amerikaanse ontwikkelingsbudgetten decennialang een belangrijke steun voor **onafhankelijke media, mensenrechtenverdedigers en democratieversterkende initiatieven**¹⁹. Dit ondanks de kanttekeningen die moeten gemaakt worden op vlak van hoe keuzes gemaakt werden, en hoe de Amerikaanse belangen hierin speelden. De stopzetting van die steun maakt volgens experts duizenden organisaties in meer dan 120 landen kwetsbaar.²⁰ Het maatschappelijk middenveld krimpt, activisten en burgers komen onder druk te staan, terwijl autoritaire regimes veel meer speelruimte krijgen. Dit is uiteraard niet enkel een effect van het wegvallen van financiering; ook de aanval op internationale normen en instellingen van de regering-Trump geeft autocraten een vrijgeleide om hun gang te gaan.

¹⁹ Stephan Klingebiel & Andy Sumner (eds.) (2025), *Development and Development Policy in the Trump Era*, IDOS Discussion Paper 23/2025, German Institute of Development and Sustainability (IDOS), Bonn, p. 12 https://www.idos-research.de/fileadmin/user_upload/pdfs/publikationen/discussion_paper/2025/DP_23.2025.pdf

²⁰ Cassandra Emmons, Annika Silva-Leander & Kourtney Pompei (12 november 2025), "When Aid Fades: Impacts and Pathways for the Global Democracy Ecosystem," [Final Version: When Aid Fades: Impacts and Pathways for the Global Democracy Ecosystem Report](#)

CASE

IMPACT VAN USAID-BESPARINGEN OP DIGITALE VEILIGHEID VAN MENSENRECHTEN-VERDEDIGERS IN DE FILIPIJNEN

Door buitensporige besparingen bij USAID kon een cruciaal project rond digitale veiligheid van PAHRA (Philippine Alliance of Human Rights Advocates) niet doorgaan. Het project moest PAHRA en haar netwerk van mensenrechtenorganisaties versterken tegen digitale aanvallen. Via trainingen, maar ook via investeringen in concrete technologie, infrastructuur en gespecialiseerde expertise. Geen overbodige luxe in een land waar online intimidatie vaak uitmondt in echte dreiging.

Het wegvallen van dit project betekent dat digitale veiligheid noodgedwongen beperkt blijft tot basisadvies en reactieve maatregelen. Dat is bijzonder problematisch in de Filipijnse context, waar digitale aanvallen vaak een directe impact hebben op het werk van mensenrechtenorganisaties. Online intimidatie, georganiseerde meldcampagnes en het offline halen van websites en sociale mediapagina's komen steeds vaker voor. Zo werd de onlinecampagne van ATM (Alliance Against Mining), een organisatie uit het netwerk van PAHRA en partnerorganisatie van 11.11.11 die zich verzet tegen schadelijke mijnbouwprojecten, herhaaldelijk offline gehaald. Dit gebeurde vermoedelijk na georganiseerde klachten van pro-mijnbouwbelangen.

Daarnaast is digitale bescherming essentieel voor het veilig beheren van gevoelige informatie. Dit geldt onder meer voor dossiers over massamoorden tijdens de 'war on drugs' onder oud-president Duterte, die onder andere door PAHRA werden voorbereid voor het Internationaal Strafhof. Datalekken of digitale sabotage kunnen zulke processen ernstig ondermijnen en het leven van activisten, slachtoffers en hun families ernstig in gevaar brengen.

De besparingen bij USAID hebben dus niet alleen financiële gevolgen, maar verzwakken concreet beschermingsmechanismen voor mensenrechtenverdedigers in een context waar de civiele ruimte steeds verder onder druk staat.

Het interview met Samantha Basa David, medewerker bij 11.11.11-partner PAHRA, [vind je hier](#).

Die analyse wordt gedeeld door **Reporters Without Borders** (RSF).²¹ De internationale persvrijheidsorganisatie waarschuwt dat de ontmanteling van USAID een directe bedreiging vormt voor onafhankelijke journalistiek wereldwijd, in het bijzonder in conflictgebieden en autoritaire contexten. Wanneer media hun werking moeten inkrimpen of verdwijnen, ontstaat er volgens RSF geen informatievacuüm, maar een omgeving waarin censuur, propaganda en georganiseerde desinformatie sneller terrein winnen, met gevolgen die de grenzen van individuele landen ver overschrijden (zie kadertekst case Oekraïne).

CASE

ONAFHANKELIJKE MEDIA IN OEKRAÏNE ONDER DRUK NA USAID-BESPARINGEN

In Oekraïne vormt onafhankelijke journalistiek een cruciale pijler van maatschappelijke veerkracht en democratische weerbaarheid, zeker in frontgebieden. Lokale media informeren niet alleen, maar spelen ook een sleutelrol in het bestrijden van desinformatie en Russische propaganda. Die rol komt vandaag ernstig onder druk te staan door de abrupte besparingen op Amerikaanse buitenlandse steun, in het bijzonder via USAID.

Naar schatting is ongeveer 90% van de Oekraïense media afhankelijk van buitenlandse steun. Binnen die groep was USAID veruit de belangrijkste en meest structurele donor, met programma's die basiswerking mogelijk maakten: lonen, druk- en distributiekosten, digitale infrastructuur en veiligheid in oorlogsgebied. De binnenlandse advertentiemarkt is door de oorlog grotendeels ingestort, waardoor alternatieve inkomsten nauwelijks beschikbaar zijn.

Toen USAID-steun begin 2025 abrupt wegviel, bleven Oekraïense redacties achter met openstaande rekeningen en onvoldoende middelen om personeel en freelancers te betalen. In het geval van Oekraïense krant Slobidskyi Kray in oorlogsgebied viel 50% van het budget weg en moest de redactie persoonlijke middelen inzetten om gemaakte kosten te dekken en publicatie mogelijk te houden.

De gevolgen reiken verder dan individuele media. Minder onafhankelijke verslaggeving betekent meer informatielacunes, precies in contexten waar propaganda snel terrein wint. Reporters Without Borders waarschuwt dat De USAID-ontmanteling niet alleen wereldwijd media verzwakt, maar ook het publieke debat ondermijnt en de deur openzet voor censuur en georganiseerde desinformatie — met gevolgen die zelden beperkt blijven tot één land.²²

In dit interview licht hoofdredacteur Larysa Hnatchenko van Slobidskyi Kray toe wat de besparingen concreet betekenen voor onafhankelijke journalistiek in Charkiv, en hoe lokale media proberen stand te houden in een context van oorlog en desinformatie.

²¹ Reporters Without Borders (RSF) (3 februari 2025), "USA: Trump's foreign aid freeze throws journalism around the world into chaos," RSF, <https://rsf.org/en/usa-trump-s-foreign-aid-freeze-throws-journalism-around-world-chaos>

²² Reporters Without Borders (RSF), USA: Trump's foreign aid freeze throws journalism around the world into chaos, 3 februari 2025, Reporters Without Borders (RSF), <https://rsf.org/en/usa-trump-s-foreign-aid-freeze-throws-journalism-around-world-chaos>

Door de besparingen vallen ook projecten weg die **vrouwenrechten** versterken of **genderongelijkheid aanpakken**, met directe gevolgen voor de toegang tot onderwijs, gezondheid en economische kansen²³. In veel contexten verdwijnen net die programma's die structurele ongelijkheid trachten te doorbreken en vrouwen en meisjes beschermen tegen geweld, uitsluiting en armoede. Dit heeft onmiddellijk impact, maar ook effecten op de langere termijn: minder kans op duurzame veranderingen ten voordele van meisjes en vrouwen en een bestending en verdieping van structurele ongelijkheid.

Daarnaast raakt de terugtrekking van USAID ook **langetermijninvesteringen in klimaat en biodiversiteit**, zoals bosbescherming en ondersteuning gemeenschappen²⁴ stopzetten van deze programma's vergroot de kwetsbaarheid voor toekomstige klimaatschokken en ondermijnt het aanpassingsvermogen van gemeenschappen die nu al onevenredig hard worden getroffen door klimaatverandering. Zo leidde het schrappen van een door USAID gesteund programma in Malawi²⁵, dat lokale gemeenschappen hielp met bosbeheer, duurzame kooktechnologieën en aanvullende inkomstenbronnen, ertoe dat mensen daar nu minder middelen hebben om te kunnen omgaan met droogte en andere klimaatrisico's.

Tegelijk zet de terugtrekking bredere inspanningen onder druk die nodig zijn om de klimaatcrisis in te dammen. Het Amerikaanse vertrek uit het Green Climate Fund bedreigt de continuïteit van een programma dat al 19 miljard dollar inzette ter ondersteuning van klimaatkwetsbare landen, onder meer eilandstaten in de Stille Oceaan.²⁶ De terugtrekking van USAID raakt ook **essentiële investeringen in hernieuwbare energie** in lagere en middeninkomenslanden, inclusief in landen waar de uitstoot snel groeit, zoals Zuid-Afrika en Indonesië.²⁷ Dat is **strategisch bijzonder kortzichtig**. De mondiale emissiekloof blijft groot en zonder een snelle, grootschalige opschaling van hernieuwbare energie raakt de 1,5°C-doelstelling steeds verder buiten bereik.²⁸ Investerings terugschroeven op dit moment werkt als een boemerang: het houdt landen langer vast in fossiele energie en vergroot de wereldwijde klimaatrisico's - ook voor Europa.

²³ Stephan Klingebiel & Andy Sumner (eds.) (2025), *Development and Development Policy in the Trump Era*, IDOS Discussion Paper 23/2025, German Institute of Development and Sustainability (IDOS), Bonn, p. 12, [Development and development policy in the Trump era](#)

²⁴ Stephan Klingebiel & Andy Sumner (eds.) (2025), *Development and Development Policy in the Trump Era*, IDOS Discussion Paper 23/2025, German Institute of Development and Sustainability (IDOS), Bonn, p. 13, [Development and development policy in the Trump era](#)

²⁵ Climate Home News (7 maart 2025), "Trump's aid cuts make Malawians more vulnerable to climate change," <https://www.climatechangenews.com/2025/03/07/trumps-aid-cuts-make-malawians-more-vulnerable-to-climate-change/>

²⁶ Sara Schonhardt (8 januari 2026), "US ditches world's biggest climate fund," in Politico, <https://subscriber.politicopro.com/article/eenews/2026/01/08/us-ditches-worlds-biggest-climate-fund-in-storm-of-departures-by-trump-00716136>

²⁷ Sara Schonhardt (26 maart 2025), "Documents reveal scope of Trump's foreign aid cuts," in Politico, <https://www.politico.com/news/2025/03/26/documents-reveal-scope-of-trumps-foreign-aid-cuts-00252918>

²⁸ United Nations Environment Programme (UNEP) (4 november 2025), *Emissions Gap Report 2025: Off Target*, <https://www.unep.org/resources/emissions-gap-report-2025>

CASE

WANNEER HULP WEGVALT, WINNEN ILLEGALE ECONOMIEËN IN AMAZONE (PERU)

De abrupte besparingen op Amerikaanse ontwikkelingssamenwerking hebben in het Amazonegebied geleid tot een snelle en zichtbare ontwrichting van sociaal, ecologisch en bestuurlijk evenwicht. Volgens Pilar Camero, coördinator bij de Peruaanse ngo DAR – Law, Environment and Natural Resources, vallen met de terugtrekking van USAID niet alleen middelen weg, maar ook bescherming, toezicht en duurzame alternatieven.

DAR werkte als partner van 11.11.11 aan programma's rond transparantie in de extractieve sector en aan duurzame economische initiatieven met inheemse gemeenschappen, zoals kleinschalige visserij, landbouw, ambachten en hernieuwbare energie. Deze projecten boden levensvatbare alternatieven voor ontbossing, illegale mijnbouw en drugshandel. Door de stopzetting van USAID-financiering werden geplande opschalingen afgebroken en monitoringmechanismen stilgelegd.

Dat creëerde een vacuüm dat snel werd opgevuld door illegale economieën. Illegale goudwinning, houtkap en drugshandel rukken op, aangewakkerd door stijgende grondstofprijzen en het wegvallen van toezicht. Satellietbeelden tonen hoe primaire bossen worden binnengedrongen door gewapende groepen. Gemeenschappen komen voor een onmogelijke keuze te staan: weerstand bieden en risico lopen op geweld, of meegesleurd worden in illegale activiteiten om te overleven.

Ook de bescherming van milieu- en mensenrechtenverdedigers werd geraakt: projecten die hun veiligheid moesten versterken, werden opgeschort. Tegelijk verzwakte de capaciteit van de overheid, die voor milieuhandhaving, gewasvervanging en transparantie sterk leunde op internationale samenwerking. USAID vervulde bovendien een coördinerende rol tussen donoren; zijn terugtrekking ondermijnde ook het vertrouwen van andere financiers.

Het interview met Pilar illustreert pijnlijk hoe plots wegvallen van ontwikkelings-samenwerking niet neutraal is: het vergroot onveiligheid, ecologische schade en democratische erosie met gevolgen die ver buiten de regio doorwerken.

Het verlies van klimaatweerbaarheidsprogramma's heeft volgens analyses van Refugees International ook bredere gevolgen voor de mogelijkheid om in eigen land of regio te blijven leven wanneer risico's toenemen. Grote besparingen op ontwikkelings- en klimaatfinanciering verminderen de capaciteit van gemeenschappen om zich voor te bereiden op rampen en om middellange en lange termijn klimaatrisico's het hoofd te bieden. Daardoor neemt het risico toe dat steeds meer mensen gedwongen zullen worden hun huizen en gemeenschappen te verlaten omdat hun bestaansmiddelen verdwijnen, hulpbronnen schaarser worden en grensoverschrijdende toenemen.²⁹ Deze gedwongen migratie gebeurt vaak in eigen land (interne ontheemding genoemd). Zo krijgen lokale overheden te maken met toenemende nood aan zorg, huisvesting en ondersteuning bovenop bestaande uitdagingen.

²⁹ Jocelyn Perry (29 april 2025), "The Impacts of USAID Cuts: Less Climate Resilience, More Forced Displacement," Refugees International, [The Impacts of USAID Cuts: Less Climate Resilience, More Forced Displacement - Refugees International](#)

Meer dan centen – terugtrekking uit het internationale systeem

Het gaat niet alleen om besparingen. De regering-Trump heeft sinds haar tweede termijn haar aanval op de waarden en regels die het internationale systeem dragen hernomen, deze keer met meer doelbewustheid. Multilaterale samenwerking, internationaal recht en solidariteit worden openlijk in vraag gesteld³⁰ en zelfs regelrecht ondermijnd en aangevallen.

Het is tekenend dat de VS in 2026 aankondigden zich terug te trekken uit **66 internationale organisaties**³¹, met het argument dat deze “niet langer Amerikaanse belangen dienen”.³² Voor de Verenigde Naties betekent dit een financiële tsunami.³³

Maar dit biedt ook kansen. Voor veel landen betekent de terugtrekking van de VS uit multilaterale samenwerking een keerpunt.³⁴ Nieuwe speelruimte brengt nieuwe opportuniteiten voor het mondiale Zuiden om zich te positioneren. Vanuit hun perspectief is de bestaande internationale orde een diep ongelijke structuur die vooral de belangen van het Westen, en in het bijzonder die van de VS, beschermt. Politieke voorstellen vanuit het Westen die niet leiden tot echte structurele of gewenste veranderingen, wekken niet langer interesse in het mondiale Zuiden. In plaats daarvan creëren ze ruimte voor alternatieve machtsblokken, bijvoorbeeld China dat zich profileert als leider op het internationale toneel, of Rusland.³⁵

Dit betekent echter ook weer nieuwe risico's op nieuwe afhankelijkheden, geopolitieke fragmentatie en verhoogde kwetsbaarheid voor buitenlandse politieke druk. Autoritaire regimes in het mondiale Zuiden zien de terugtrekking van de Verenigde Staten en hun misprijzen voor internationale normen als een kans om hun actieradius uit te breiden en hun macht te bestendigen.

Legitieme kritiek op USAID

Ondanks het feit dat de beslissing om USAID te doen imploderen vooral gestoeld was op een mix van drastische bezuinigingen, onwaarheden en een terugplooiën op nauwgedefinieerde Amerikaanse belangen, is er ook al jarenlang legitieme, en vaak terecht kritiek, op USAID. **Zo werden er, ook van sterke voorstanders van internationale samenwerking, vragen gesteld bij de versnippering van haar programma's, en de afhankelijkheid van Amerikaanse goederen en diensten in haar programma's.**³⁶ Amerikaanse NGOs en consultancies hebben vaak grote delen van de USAID beheerd, ten koste van lokale structuren die vaak meer als onderaannemers gezien werden.

Vanuit de hoek van landen waar veel programma's werden geïmplementeerd, bijvoorbeeld in Afrika en Latijns-Amerika, creëert het verdwijnen van USAID ook een debat over de afhankelijkheid van externe financiering, en dus van de grillen en belangen van beleidsvoerders in Westerse landen.³⁷ Net als bij andere zogenaamde donoren waren er ook vóór de beslissingen van de regering-Trump al vragen over

³⁰ Klingebiel, Stephan & Sumner, Andy (eds.) (2025), *Development and Development Policy in the Trump Era* (IDOS Discussion Paper 23/2025), German Institute of Development and Sustainability (IDOS), Bonn, [Development and development policy in the Trump era](https://www.idos-research.de/uploads/media/PB_14_2023.pdf)

³¹ The White House (7 januari 2026), “*Withdrawing the United States from International Organizations, Conventions, and Treaties that Are Contrary to the Interests of the United States*,” Presidential Memorandum, <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2026/01/withdrawing-the-united-states-from-international-organizations-conventions-and-treaties-that-are-contrary-to-the-interests-of-the-united-states/>

³² Charles Kenny (12 januari 2026), “*The US Is Staying in Most International Organizations, but Slashing Support*,” Center for Global Development, <https://www.cgdev.org/blog/us-staying-most-international-organizations-slashing-support>

³³ John Hendra (17 juli 2025), “*The perfect UN financing storm has arrived: It's a tsunami!*”, <https://www.daghammar-skjold.se/publication/the-perfect-un-financing-storm-has-arrived-its-a-tsunami/>

³⁴ Stephan Klingebiel & Andy Sumner (3 augustus 2025), “*Foreign Aid, Power, and Geopolitics: Reflections on Development Cooperation in a More Fragmented World*,” *Global Policy Journal*, <https://www.globalpolicyjournal.com/blog/03/08/2025/foreign-aid-power-and-geopolitics-reflections-development-cooperation-more>

³⁵ Klingebiel, Stephan (2023), “*Geopolitics, the Global South and Development Policy*” (IDOS Policy Brief 14/2023), German Institute of Development and Sustainability (IDOS), Bonn, https://www.idos-research.de/uploads/media/PB_14_2023.pdf

³⁶ Stewart Patrick (4 februari 2025), “*Trump's Move to Gut USAID Reveals the Crux of His Foreign Policy*,” *Emissary* (Carnegie Endowment for International Peace), <https://carnegieendowment.org/emissary/2025/02/usa-id-trump-foreign-aid-policy-why?lang=en>

³⁷ Ruth Endam Mbah, Caden M. Hardgrave, Drusilla Engonwei Mbah, Alyssa Nutt & Jordan G. Russell (2025), “*The Impact of USAID Budget Cuts on Global Development Initiatives: A Review of Challenges, Responses, and Implications*,” in: *Advances in Social Sciences Research Journal* 12(4), 219–232, [The Impact of USAID Budget Cuts on Global Development Initiatives: A Review of Challenges, Responses, and Implications | Advances in Social Sciences Research Journal](https://www.ajssrj.in/volume12/issue4/219-232/The%20Impact%20of%20USAID%20Budget%20Cuts%20on%20Global%20Development%20Initiatives%20A%20Review%20of%20Challenges%20Responses%20and%20Implications%20Advances%20in%20Social%20Sciences%20Research%20Journal)

de manier waarop USAID de Amerikaanse belangen diende: door bijvoorbeeld vooral in te zetten op landen waar veiligheids- of economische belangen voorop stonden, of door ontwikkelingssamenwerking te geven of in te trekken als instrument om de Amerikaanse agenda te promoten.

Naar openlijk een instrument voor puur Amerikaans eigen gewin

Het vacuüm dat ontstaat, wordt snel ingevuld door instrumenten voor Amerikaans eigenbelang. Na het ontmantelen van USAID lanceerde de VS in september 2025 onder andere de *America First Global Health Strategy*.³⁸ Ontwikkelingssamenwerking op vlak van gezondheid maakt plaats voor bilaterale deals met (momenteel nog vooral) Afrikaanse landen, sterk gericht op Amerikaanse belangen. Daarmee verschuiven ze van ontwikkelingssamenwerking naar bilaterale deals (*memorandum of understanding*, ook wel *compacts* genoemd) met toegang tot grondstoffen, gezondheidsdata — soms tot 25 jaar lang — en politieke invloed.

De risico's zijn groot:

1. **Korte-termijnvoordelen boven solidariteit:** de bilaterale akkoorden zijn sterk voorwaardelijk, weinig transparant en dreigen beleidsprioriteiten zoals diversiteit, gelijkheid, inclusie en seksuele en reproductieve gezondheid onder druk te zetten.
2. **Geen structurele oplossingen:** projecten verbeteren mogelijk enkele domeinen, maar raken de nood aan universele basisgezondheidszorg en fundamentele machtsverhoudingen niet. Cruciale thema's zoals SRHR (seksuele en reproductieve gezondheidsrechten), voeding, en moeder- en kindzorg blijven buiten beeld.
3. **Te sterke focus op de eigen private sector:** marktlogica garandeert geen universele toegang tot basisdiensten en kan de schuldenlast verergeren. Dit wil niet zeggen dat private actoren geen rol kunnen spelen, maar de ontwikkelingsdoelen moeten voorop blijven staan, niet de winst.
4. **Verzwakking van het middenveld:** NGO's dreigen gereduceerd te worden tot actoren die parallelle systemen opzetten en daarom niet langer relevant zijn, terwijl juist hun aanwezigheid cruciaal is voor inclusie en verantwoording van regeringen.

Ook het humanitaire budget van de VS kent eenzelfde logica.³⁹ Het wordt teruggeschroefd én geconditioneerd richting Amerikaanse belangen: van 17 miljard dollar in 2022 naar 2 miljard dollar vandaag, beperkt tot 17 "prioritaire" landen, zoals Bangladesh, DR Congo, Haïti, Syrië en Oekraïne. Een land als Afghanistan staat niet op de lijst, evenmin als Palestina, dat volgens functionarissen zal worden gedekt door geld uit Trumps nog niet voltooide en zogenaamde "vredesplan" voor Gaza⁴⁰. De boodschap aan de Verenigde Naties, die de humanitaire acties coördineren, is duidelijk: aanpassen of ten onder gaan.

De voorwaarden die aan de nieuwe Amerikaanse humanitaire financiering worden gekoppeld, sluiten ook de besteding van geld uit aan projecten die verband houden met de bestrijding van klimaatverandering.⁴¹ Volgens de VS zijn die projecten niet "levensreddend" en niet "in het belang van de VS".

³⁸ U.S. Department of State (18 september 2025), "America First Global Health Strategy," strategiedocument van het U.S. Department of State over het toekomstig wereld-gezondheidsbeleid van de Verenigde Staten, <https://www.state.gov/america-first-global-health-strategy>

³⁹ United Nations News (29 december 2025), "UN, US sign \$2 billion humanitarian funding agreement for 17 crisis-hit countries," UN News, <https://news.un.org/en/story/2025/12/1166678>

⁴⁰ Voor een kritische analyse van dat zogenaamde "vredesplan" zie "Persreactie 11.11.11: VN-resolutie rond Trump-plan is geen vredesvoorstel maar legitimatie van bezetting," persbericht, 18 november 2025, <https://pers.11.be/persreactie-111111-vn-resolutie-rond-trump-plan-is-geen-vredesvoorstel-maar-legitimatie-van-bezetting>

⁴¹ BBC News (29 december 2025), "US pledges \$2 bn for humanitarian aid, but tells UN 'adapt or die'," <https://www.bbc.com/news/articles/cdj8jr37y98o>

2. UITGEZOOMD: DE WERELDWIJDE AANVALLEN OP ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

USAID is slechts het topje van de ijsberg. Wereldwijd staat ontwikkelingssamenwerking onder druk. Europese regeringen herzien hun engagement en internationale solidariteit wordt steeds vaker voorgesteld als een luxe. Waar ontwikkelingssamenwerking ooit — al was het niet altijd ten volle gemeend — bedoeld was om armoede en ongelijkheid structureel aan te pakken, verschuift ze vandaag naar een instrument voor geopolitieke macht en economische belangen.

Die strategische dimensie is niet nieuw. Wat wél verandert, is dat het politieke draagvlak voor de legitimiteit en het doel van ontwikkelingssamenwerking afbrokkelt. Internationale solidariteit wordt steeds vaker openlijk in vraag gesteld — en in sommige gevallen zelfs volledig losgelaten. Het systeem dat jarenlang steunde op gedeelde waarden en samenwerking wordt daardoor steeds kwetsbaarder voor politieke en economische druk.

Kritiek op ontwikkelingssamenwerking bestond al langer, over een breed politiek spectrum. Maar **de drastische keuzes van Trump hebben deze kritiek genormaliseerd en Westerse regeringen gemakkelijker gemaakt om ODA-budgetten te verlagen, het gebruik ervan te koppelen aan binnenlandse beleidsprioriteiten, of via misleidende berichten volledig in diskrediet te brengen.** Die kwetsbaarheid is geen toeval en ook geen op zichzelf staande ontsporing. **De huidige aanvallen op ontwikkelingssamenwerking maken deel uit van bredere machtsverschuivingen in de wereld:** rivaliteit tussen grote mogendheden, veranderende rollen van het mondiale Zuiden en nieuwe regionale conflicten maken dat internationale solidariteit steeds complexer en strategisch gevoeliger wordt.

Ook Europese besparingen zetten internationale solidariteit onder druk⁴²

De cijfers liegen er niet om. Al in 2024, dus voor de Amerikaanse beslissingen, daalde de globale ODA — officiële ontwikkelingssamenwerking — in netto termen met 9%.⁴³ Voor 2025 voorziet de OESO een verdere daling van 9 tot 17%, en de vooruitzichten na 2025 blijven onzeker. Elf OESO DAC-landen hebben publiekelijk aangekondigd hun ODA-budget tussen 2025 en 2027 te verminderen. Samen vertegenwoordigden deze landen in 2024 bijna driekwart van de wereldwijde ODA, een zware schok voor internationale samenwerking. Alleen al op vlak van humanitaire hulp werd in 2025 het laagste bedrag opgehaald in tien jaar tijd en humanitaire hulpverleners bereikten 25 miljoen minder mensen dan in 2024, aldus het VN-agentschap OCHA.⁴⁴

België schrapt federaal 25% van het budget voor ontwikkelingssamenwerking⁴⁵, Vlaanderen schrapt bijna het volledige bedrag.⁴⁶ De reden klinkt vaak als “er is geen geld”, maar het gaat om politieke keuzes (zie kaderstuk mythes). Terwijl overheden probleemloos miljarden ophoest(t)en voor defensie, coronasteun of bankenreddingen, krimpt ontwikkelingssamenwerking wereldwijd.

⁴² Meer info: 2025 Report - AidWatch Reports van de Europese koepelorganisatie Concord. <https://aidwatch.concordeurope.org/2025-report/>

⁴³ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (16 april 2025), “International aid falls in 2024 for first time in six years, says OECD,” [International aid falls in 2024 for first time in six years, says OECD](https://www.oecd.org/en/news-media/news/2025/12/113710/humanitarians-launch-33-billion-appeal-2026?utm_source=chatgpt.com)

⁴⁴ United Nations Office at Geneva, *Humanitarians launch \$33 billion appeal for 2026*, 8 december 2025, https://www.unge-neva.org/en/news-media/news/2025/12/113710/humanitarians-launch-33-billion-appeal-2026?utm_source=chatgpt.com

⁴⁵ 11.11.11 (1 februari 2025), “Persbericht regeerakkoord – Internationale solidariteit onder vuur terwijl de wereld in brand staat,” [Internationale solidariteit onder vuur terwijl de wereld in brand staat | 11.11.11](https://pers.11.be/persreactie-op-stopzetting-vlaamse-ontwikkelingssamenwerking)

⁴⁶ 11.11.11 (22 september 2025), “Persreactie op stopzetting Vlaamse ontwikkelingssamenwerking,” <https://pers.11.be/persreactie-op-stopzetting-vlaamse-ontwikkelingssamenwerking>

Ter vergelijking: defensie-uitgaven wereldwijd waren \$2,7 biljoen in 2024, dertien keer het wereldwijde ODA-budget.⁴⁷ Vlaanderen⁴⁸ gaf 15 miljoen euro aan klimaatsubsidies (!)⁴⁹ aan oliegi-gant Exxon-Mobil - exact hetzelfde bedrag dat werd geschrapt aan Vlaamse ontwikkelingssamenwerking.

Ook Europese landen kiezen steeds meer voor een transactionele invulling van ontwikkelingssamenwerking

De logica van ontwikkelingssamenwerking verschuift. Waar het vroeger ook ging om gedeelde vooruitgang, wordt het nu steeds meer een transactiemodel, gemeten aan strategische, economische of veiligheidsbelangen van zogenaamde donorlanden. Migratiebeheersing⁵⁰, toegang tot markten en geopolitieke positie winnen het van structurele noden en mensenrechten. De *America First Global Health Strategy* illustreert dit scherp: ontwikkelingssamenwerking wordt omgevormd tot een tool louter voor Amerikaanse belangen.

Ook de Europese Unie beweegt steeds nadrukkelijker in die richting. Met *Global Gateway* profileert de EU zich als een “waarden-gedreven” alternatief voor China, maar in de praktijk staat het programma momenteel vooral ten dienste van Europese geopolitieke en economische belangen. Internationale ngo's wijzen erop dat investeringen vooral Europese bedrijven bevoordelen, dat besluitvorming weinig transparant is en dat partnerlanden en lokale bevolkingen nauwelijks inspraak hebben in prioriteiten. Ontwikkelingsdoelstellingen dreigen zo ondergeschikt te worden aan exportbevordering, grondstoffenzekerheid en strategische invloed.⁵¹

⁴⁷ United Nations (2025), “*The true cost of peace: Rebalancing world military spending for a sustainable and peaceful future*,” UN Department of Peace and Security, [The True Cost of Peace: Rebalancing world military spending for a sustainable and peaceful future | United Nations](#)

⁴⁸ Struys J (30 juli 2025), “*Vlaanderen geeft 270 miljoen euro klimaatsubsidies aan grote uitstoters*,” in: De Standaard, <https://www.standaard.be/politiek/vlaanderen-geeft-270-miljoen-euro-klimaatsubsidies-aan-grote-uitstoters/79930273.html>

⁴⁹ De zogenaamde compensatiesteun in het kader van het EU emissiehandelsstelsel.

⁵⁰ Euronews (8 januari 2026), “*Belgium urges EU to use aid as bargaining chip to increase migrant returns*,” [Belgium urges EU to use aid as bargaining chip to increase migrant returns | Euronews](#)

⁵¹ SOLIDAR & Counter Balance (2024), *Global Gateway Advocacy Toolkit*, IFWEA (Global Gateway Toolkit), [Global Gateway advocacy toolkit: Pushing for transparency, accountability and a just transition - solidar.org](#)

OM DE BELEIDSKEUZES VAN BESPARINGEN KRACHT BIJ TE ZETTEN, LEVEN ER EEN AANTAL BELANGRIJKE MYTHES.⁵²

MYTHE 1: “Er is geen (publiek) geld”- Jawel, er is wél geld. Het gaat om politieke keuzes.

Terwijl er voor defensie-uitgaven vandaag en coronasteun of banken redden in het verleden zonder problemen miljarden werden opgehoest, krimpt vandaag de ontwikkelingsamenwerking. Het kadert soberheid als realisme en doet ambitie af als naïef. Het resultaat is een “doe minder met minder”-mentaliteit.

☛ Dit is precies wat we zien in het Belgische debat over onze federale begroting. De rijkste 1% betaalt proportioneel twee keer minder belasting dan het gemiddelde van de belastingplichtigen. Belastingfraude en –ontwijking zou ons 30 miljard euro per jaar kosten.⁵³ In zijn meest extreme vorm legitimeert het idee dat er “geen publiek geld” is de overdracht van publieke diensten aan de markt. De staat wordt gemarginaliseerd en privatisering voorgesteld als de enige weg vooruit. Dit verdiept in de praktijk ongelijkheid en stelt winst boven publieke belangen.

MYTHE 2: “Zorg voor de eigen mensen” - In werkelijkheid is het in ieders belang om te investeren in internationale solidariteit.

Het verhaal van “eerst de eigen mensen” vraagt van overheden dat ze groepen die als ‘buitenstaanders’ worden gezien, buitensluiten. Binnenlands leidt dat tot verdeelde politiek en discriminatie; internationaal betekent het terugtrekking uit samenwerking en solidariteit. Fiscale druk, ongelijkheid en maatschappelijke frustratie maken dit verhaal aantrekkelijk — en ironisch genoeg zet het beleid dat hieruit voortkomt deze problemen alleen maar kracht bij.

☛ Dit is precies wat we onder meer Trump zien doen met zijn America First priorities.⁵⁴

MYTHE 3: “Het werkt niet” - Jawel, ontwikkelingssamenwerking boekt wél resultaten, maar dit verhaal probeert die impact te minimaliseren. Het verspreidt vereenvoudigde of misleidende boodschappen — soms zelfs openlijk fake news — om ontwikkelingssamenwerking in diskrediet te brengen.

☛ Elon Musk beweerde bijvoorbeeld dat 50 miljoen dollar was besteed aan het sturen van condooms naar Hamas, of dat slechts 10% van USAID-geld bij de begunstigden terechtkwam.⁵⁵ Dergelijke beweringen zijn niet alleen onjuist, ze ondermijnen ook het vertrouwen in ontwikkelingsagentschappen. Dichter bij huis stelde Georges-Louis Bouchez dat ontwikkelingssamenwerking gerust op nul kan worden gebracht, omdat niemand kan aantonen wat het oplevert.⁵⁶

⁵² Voor uitgebreidere info en analyse zie ook: J Glennie ea. (2025), *Public Good Narrative Project*, Global Cooperation Institute, <https://globalcooperation.institute/public-good-narrative-project/>

⁵³ Decoster e.a. (2024), De paradox van ongelijkheid in België; “België loopt 30.4 miljard euro aan belastinginkomsten mis” | Binnenland | HLN.be. Voor meer info zie: Chiara Putaturo & Julien Desiderio (9 oktober 2025), “A European Agenda to Tax the Super-Rich: A Solution to Inequality in the European Union,” briefing paper, Oxfam, [A European agenda to tax the super-rich: A solution to inequality in the European Union - Oxfam Policy & Practice](https://www.oxfam.org/en/policy/practice/inequality/eu-super-rich)

Alex Maitland ea (19 januari 2026), *Resisting the Rule of the Rich: Defending Freedom Against Billionaire Power*, briefing paper, Oxfam, [Resisting the Rule of the Rich | Oxfam International](https://www.oxfam.org/en/policy/practice/inequality/eu-super-rich)

⁵⁴ The White House (29 augustus 2025), “Historic Pocket Rescission Package Eliminates Woke, Weaponized, and Wasteful Spending,” <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/2025/08/historic-pocket-rescission-package-eliminates-woke-weaponized-and-wasteful-spending/>

⁵⁵ Donald P. Moynihan & Rachael Zuppke (2025), “The Death of USAID: How Elon Musk and Donald Trump Ended America’s Foreign Aid Agency,” *Public Administration and Development* 45(4), <https://doi.org/10.1002/pad.70011>

⁵⁶ Eeckhout B ea (11 februari 2025), “Bouchez: ‘We geven nog altijd geld uit aan dingen waarvan niemand kan zeggen wat het eigenlijk opbrengt’,” in: De Morgen, <https://www.demorgen.be/politiek/leg-mij-eens-uit-wat-het-nut-is-van-ontwikkelingssamenwerking-kent-u-een-land-dat-heeft-gezegd-stop-maar-nu-zijn-we-ontwikkeld~bdd4a645/>

Impact op civic space door wereldwijde besparingen

Volgens speciaal rapporteur van de VN voor het recht op vreedzame vergadering en vereniging, Gina Romero brengen de wereldwijde besparingen op ontwikkelingssamenwerking ook “**het voortbestaan van maatschappelijke organisaties ernstig in gevaar en bedreigt het volledige ecosysteem van het maatschappelijk middenveld, evenals de toekomst van internationale solidariteit, collectieve actie en deelname aan multilaterale fora**”.

De speciaal rapporteur merkte op dat sinds begin 2025 duizenden maatschappelijke organisaties, die cruciale gaten opvullen door levensreddende diensten te leveren, mensenrechtenschendingen aan te klagen, vitale humanitaire hulp te bieden en zich in te zetten voor milieubescherming, corruptiebestrijding en vredesopbouw, verdwijnen of hun activiteiten drastisch moeten terugschroeven. De impact is vooral groot voor grassroots-organisaties en organisaties die worden geleid door vrouwen, LGBTQI-groepen en gemarginaliseerde gemeenschappen.⁵⁷

⁵⁷United Nations (22 juli 2025), *Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association: Freedom of assembly and association rights, collective action and human solidarity facing an existential threat*, A/80/219 <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/a80219-report-special-rapporteur-rights-freedom-peaceful-assembly-and> Third World Network (23 oktober 2025), “SUNS #10316,” *South-North Development Monitor*, bulletin #10316, Third World Network, Penang, <https://www.sunsonline.org/>

3. LESSEN VOOR HET BELGISCHE BELEID

Hoewel deze crisis al lange tijd in de maak is, heeft de dramatische en plotselinge terugtrekking van de Verenigde Staten uit ontwikkelingssamenwerking de vragen versneld over waar het nu naar toe moet.

Publieke middelen hebben impact

Crisissen leggen bloot wat werkt. En wat niet. De ontmanteling van USAID laat daar geen twijfel over bestaan: publieke middelen hebben impact. Ze wegnippen heeft onmiddellijke gevolgen — en nog grotere gevolgen op lange termijn. Preventie verdwijnt, stabiliteit brokkelt af en de rekening volgt later, vele malen hoger.

Dat is geen ideologische stelling, maar een strategisch feit. Volgens de OESO kost elke euro die wordt bespaard op conflictpreventie later zestien euro om de gevolgen op te vangen. Of zoals John F. Kennedy het bij de oprichting van USAID in 1961 al stelde: *“Het schrappen van hulp zou rampzalig zijn en op lange termijn zelfs duurder.”*

Solidariteit is geen luxe maar een noodzaak

De aanval op internationale solidariteit komt op een paradoxaal moment. We leven in een wereld die wordt geteisterd door **grensoverschrijdende crisissen**: klimaatverandering, pandemieën, gedwongen migratie, gewapende conflicten en groeiende ongelijkheid. Geen van deze problemen stopt aan de landsgrens. Geen ervan laat zich oplossen met navelstaarderij.

Samenwerking is in die context geen luxe, maar een **strategische noodzaak**. En opmerkelijk: de Belgische bevolking begrijpt dat beter dan vaak wordt aangenomen. Negen op de tien Belgen vinden internationale samenwerking essentieel, en meer dan twee derde pleit zelfs voor méér samenwerking — ook als dat nationale soevereiniteit raakt.⁵⁸

Europa, en dus ook België, staan hier op een **kruispunt**. Blijven we besparen en schuiven we ontwikkelingssamenwerking steeds verder richting een transactioneel instrument voor kortetermijnbelangen? Of kiezen we bewust voor een ander pad?

Herdenken, niet weggooien

Deze crisis biedt een kans. Niet om internationale solidariteit af te breken, maar om ze te herdenken. De cruciale vraag is niet óf we samenwerken, **maar hoe - en wie mee bepaalt**.

Geloofwaardige samenwerking begint bij evenwaardige, langetermijn partnerschappen, waarin de prioriteiten van partnerlanden en hun bevolking centraal staan — met bijzondere aandacht voor vrouwen, jongeren en groepen in kwetsbare situaties. Het betekent breed overleg in plaats van dictaat, waarbij het middenveld en lokale gemeenschappen actief worden betrokken, niet alleen overheden. Investeringsrichtingen richten zich op lokale, duurzame structuren, en niet louter op overheidsinstanties of ontwikkelingsagentschappen. Het draait om solidariteit in plaats van ruilhandel, rechtvaardigheid in plaats van willekeur. Daarin speelt ook het maatschappelijk middenveld een sleutelrol. Niet als uitvoerder van parallelle systemen, maar als waakhond, bruggenbouwer en versterker van lokale structuren. Wie het middenveld buitenspel zet, ondergraaft niet alleen inclusie, maar ook democratische verantwoording.

⁵⁸ dit blijkt uit de Barometer Internationale solidariteit 2025. Zie 11.11.11 (5 november 2025), *“Persbericht: Niet cynisch, wel solidair: Belg wil internationale samenwerking én eerlijke belastingen,”* [Niet cynisch, wel solidair: Belg wil internationale samenwerking én eerlijke belastingen | 11.11.11](#)

België: trouw blijven aan ons kompas

- **Mensenrechten als kompas:** Minister van Buitenlandse Zaken Prévot benadrukt terecht dat België zich niet mag laten meesleuren in een loutere logica van eigenbelang. Trouw blijven aan ons politieke DNA betekent voor hem aandacht voor gendergelijkheid, klimaat, onderwijs en gezondheid.⁵⁹ Mensenrechten moeten daarbij consequent centraal staan in zowel buitenlands- als ontwikkelingsbeleid. De rol van het **middenveld** en het beschermen van **civic space** is hierbij cruciaal: zij bewaken dat kwetsbare groepen niet uit het zicht verdwijnen en houden regeringen verantwoordelijk voor hun keuzes. Nu USAID zich grotendeels terugtrekt, ligt er een kans voor België om (deels) deze leegte op te vullen door het middenveld te versterken, civic space te beschermen en zo de rechten van kwetsbare bevolkingsgroepen wereldwijd te verdedigen.
- **Ontwikkelingssamenwerking als hefboom voor waarden en invloed:** De scheiding tussen ontwikkelingsbeleid en geopolitiek wordt steeds onhoudbaar. Ontwikkelingssamenwerking is nooit volledig neutraal geweest; het is altijd een instrument van macht geweest. In een wereld van toenemende internationale concurrentie wordt het een hefboom om mondiale afspraken te beïnvloeden en een middel om waarden zoals mensenrechten, rechtvaardigheid en samenwerking te versterken. België heeft hierbij de verantwoordelijkheid om zich op deze lijnen duidelijk, strategisch en normatief te positioneren, op basis van een open, transparant debat over welke Belgische waarden en belangen het ontwikkelingsbeleid en bredere buitenlands beleid sturen.
- **Beleidscoherentie voor ontwikkeling.** Wanneer mensenrechten het kompas is en silo's vervagen, vraagt dit om beleidscoherentie. Handels-, veiligheids- of migratiebeleid mogen de doelstellingen van ontwikkelingssamenwerking niet ondermijnen. België moet tegelijkertijd partnerlanden actief ondersteunen bij het beoordelen van sterk voorwaardelijke of weinig transparante akkoorden die momenteel vaak gangbaar zijn (bv de bilaterale deals op vlak van gezondheid die de VS nu afsluiten) en hen versterken in onderhandelingen waar machtsverschillen groot zijn.
- **Investeren in structurele én humanitaire samenwerking.** Minister Prévot beschermt humanitaire samenwerking door niet te besparen op levensreddende middelen. Maar enkel branden blussen is onvoldoende. Humanitaire investeringen zijn essentieel voor onmiddellijke overleving, maar zonder structurele ontwikkelingssamenwerking blijven ongelijkheid, kwetsbaarheid en instabiliteit bestaan. België moet daarom inzetten op een evenwichtige combinatie van structurele en humanitaire samenwerking, waarbij onmiddellijke noden worden aangepakt én duurzame, lokale systemen worden versterkt. Zo bouwen we aan een wereld die niet alleen vandaag, maar ook morgen stabiel, rechtvaardiger en veerkrachtiger is.
- **Besparingen op ontwikkelingssamenwerking ondermijnen de geloofwaardigheid van ons buitenlands** ⁶⁰. Niet investeren in internationale solidariteit heeft niet alleen morele gevolgen, maar verzwakt ook onze economische en geopolitieke positie. Investeren in internationale solidariteit is dus noodzakelijk. Het pad van de besparingen moet worden gekeerd.

⁵⁹ John Vandaele & Marie Geukens (3 januari 2026), "Maxime Prévot (Les Engagés): 'Tegen migratie zijn en tegelijk besparen op ontwikkelingssamenwerking is paradoxaal'", in: MO* <https://www.mo.be/interview/tegen-migratie-zijn-en-besparen-op-ontwikkelingssamenwerking-is-paradoxaal>

⁶⁰ Zie ook: Petit V. (4 september 2025), "Topdiplomaat Véronique Petit over afnemend belang VN: 'Internationale afspraken zijn onze beste defensie'", in: De Standaard, <https://www.standaard.be/politiek/topdiplomaat-veronique-petit-over-afnemend-belang-vn-internationale-afspraken-zijn-onze-beste-defensie/91621046.html>

contact

GRIET YSEWYN

Beleidsmedewerker
Internationale Solidariteit
Griet.Ysewyn@11.be
+32 2 536 11 45

